

## SURİYELİ GÖÇMENLERİN TÜRK İŞ PIYASASINDAKİ YERİ

Serhat ÇETÜKKAYA\*

### GİRİŞ

Türkiye’de yaşayan Suriyeli göçmenlerin entegrasyonunda pek çok alanda sorunlar yaşandığı söylenebilir ki bu alanlar özellikle eğitim, barınma, vatandaşlık ve sağlık hizmetleri alanlarıdır. Bu çalışmada istihdam alanındaki sorunlar ele alınmaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’nin farklı bölgelerindeki emek piyasasına katkıları incelenmiştir. Yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalıp başka bir ülkede iş bulmaya çalışmak ve o ülkenin dilini bilmemek iş bulmaları açısından onları daha da zor bir duruma sokmuştur. Türkiye’deki yaşam ve çalışma koşulları, göçmenlerin eğitim durumları, kendi mesleklerini yapıp yapmamaları, burada yaşadıkları deneyimleri, kişilerin sosyal ve ekonomik yaşamları gibi birçok konuya değinilmiştir. Geçimlerini sağlayabilmek için farklı kolları çalışın göçmenler mesleki eğitim alarak yerel ekonomiye katkı sağlayan çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Ulusal ve yerel düzeyde emek piyasasına katkı sağlayan göçmenler piyasaya entegre olmuşlardır.

Hazırlanan çalışmanın ilk bölümünde nitelikli göçmenlerin karşılaştığı sorunlar ele alınmıştır. Ülkelerinde nitelikli bir işte çalışın göçmenler göç ettikleri yerde kendi işlerine devam etmekte zorlanmışlardır. İkinci bölümde göçmenlerin iş gücü piyasasına katkılarına değinilmiştir. Belirli sertifikaları alıp meslek kurslarına giden göçmenler eski işlerine devam etmişler, aynı zamanda da sektöre katkı sağlamışlardır. Üçüncü bölümde ise göçmenlerin İstanbul emek piyasasındaki yeri üzerine yoğunlaşmıştır. Özellikle tekstil

---

\* Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa’da Siyasal İletişim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. E-posta: serhatcetukkaya@gmail.com.

sektöründe çalışan Suriyeli göçmen sayısının fazlalığı, yasa dışı çalıştırılanlar işçiler ve emeğinin karşılığını alamayan insanların deneyimleri bu bölümde yer almıştır. Dördüncü bölümde Suriyeli göçmenlere yönelik iş fırsatlarının desteklenmesi hakkında yapılan projelere yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise eğitilmiş Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusu ele alınmıştır. Vatandaşlık alan eğitilmiş bir Suriyeli'nin röportajının ardından Türk vatandaşlığı alan Suriyelilerin güncel sayısına yer verilmiştir.

Çalışmanın altıncı ve yedinci bölümleri nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılacaktır fakat ülkemizde ve dünyada meydana gelen pandemi sürecinden dolayı planlanmış olduğum saha araştırması zorunlu olarak gerçekleştirilememiştir. Bu yüzden daha önce yapılmış olan nitel araştırma örnekleri bu bölümde değerlendirilmiştir. Bu alanda son yapılan çalışma olan Nur M. Üstündağ'ın, 2019 yılında yazmış olduğu "Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitilmiş Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri" adlı, nitel araştırmaya dayalı yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılan görüşmeler çalışmanın son bölümünde değerlendirilerek yer almıştır. Bu bölümde toplam 8 kişi ele alınmakta ve bunların 6'sı erkek 2'si kadındır. Bu bölümlerde röportaj yapılan kişilerin nasıl ve ne şekilde Suriye'nin hangi kentinden geldikleri, mesleklerini yapıp yapmamaları, diploma denkliği ve dil sorunları, ekonomik durumları ve gelir düzeyleri incelenmiştir.

## 1. NİTELİKLİ GÖÇMENLERİN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR

Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında Türkiye'ye gelen çok sayıda göçmenin entegrasyon süreci çok da kolay olmamıştır. Özellikle kadın ve çocuklar zor şartlar altında hayatlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bununla birlikte birçok problem ardı ardına gelmiştir (Taş ve Özcan, 2018, s.50-52). Göçmenlerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri kendi ülkelerinde iyi bir işte çalışması, refah bir yaşam yaşamalarına rağmen göç ettiği ülkede sıradan bir kişi haline gelmeleridir. Çok düşük ücretlerle çalışan ve sıradan bir işte çalışmak zorunda kalan göçmenler niteliksizleştirilmiştir. Niteliksizleşmenin en önemli nedeni, göçmenlerin yabancı dil seviyelerinin yeteri düzeyde olmamasıdır. Bu sebeple göç ettikleri ülkede niteliksiz işlerde istihdam edilmişlerdir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011, s. 171). Bu durum her göçmen için aynı değildir. Yapılan araştırmada da göreceğimiz üzere, bazı nitelikli göçmen kişiler yaşadıkları yerde kendi mesleklerini devam ettirmişlerdir. Eğitim, tecrübe ve dil becerilerinin yüksek olması onlara iş bulma konusunda avantaj

sağlamıştır. Bazıları ise mesleklerini çeşitli nedenlerden dolayı devam ettirememişlerdir. Mesleklerini devam ettiremeyen kişiler statü kaybı yaşamışlardır.

## 2. SURİYELİ GÖÇMENLERİN İŞ GÜCÜ PİYASASINA KATKILARI

Suriye'den gelen göçmenlerin kendi işlerini kurabilmeleri ve sertifika isteyen işlerde çalışabilmeleri için bazı kurslar düzenlenmiştir. Bunlardan birisi Uluslararası Çalışma Örgütü, Harran Kaymakamlığı, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Şanlıurfa Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği'nin ortaklaşa düzenlediği meslek kurslarıdır. Bu programda Kaynakçılık kursu, CNC programlama eğitimleri, Türkçe dil kursları, Hasta Kabul İşlemleri kursu ve Kuaförlük kursu verilmiştir.

Bu kursların yapılmasındaki amaç, göç etmek zorunda kalan insanların üretkenliklerinin artırılması, iş bulmalarının daha kolay hale gelmesi, çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi ve kadınlarında iş bulma yolunda kolaylıklar sağlanmasıdır.

Proje içinde verilen kurslar sonucu alınan sertifikalar Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) onaylıdır. Bu proje Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis illerini kapsamaktadır. Bu illerde Türkçe dil kurslarına toplamda 250 kişi katılmıştır. Harran'da bulunan Geçici Barınma Merkezi'nde kadınlara 30, erkeklere ise 40 kişilik Türkçe dil kursları açılmıştır. Şanlıurfa Evren Sanayi Sitesi'nde 20 kişilik bir gruba CNC programlama eğitimi verilmiş ve sertifikaları teslim edilmiştir (Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 2016).

## 3. SURİYELİ SĞINMACILARIN İSTANBUL'DAKİ EMEK PİYASASINDAKİ YERİ

Suriye'den göç eden kişiler İstanbul'da farklı alanlarda birçok meslek icra etmektedir. Bu mesleklerin başında tekstil sektörü çok önemli bir yer kaplamaktadır. Ülkemizde kayıt dışı istihdam oranının en yüksek olduğu meslek grubu tekstil sektörüdür. Bu durumda Suriyeli göçmenlerin ucuz iş gücüyle sektöre dahil olmalarını kolaylaştırmıştır. Özellikle vasıfsız olarak göç etmiş kişilerin İstanbul'a geldiklerinde en fazla çalıştığı sektör tekstil sektörüdür (Mutlu vd., 2018). Tekstil sektörünün en yoğun olduğu ilçeler: Bağcılar, Güngören, Bahçelievler, Bayrampaşa, Küçükçekmece, Esenyurt,

Kağıthane, Zeytinburnu, Sultangazi, Beylikdüzü, Şişli, Fatih ve Avcılar ilçeleridir. Bu bölgelerde tekstil sektörünün gelişmesi nedeniyle Suriyeli göçmenlerin çoğu da bu ilçelerde yaşamaktadır.

Tekstil sektöründe çalışan göçmenler iş yerlerinde bazı olumsuzluklarla karşılaşmışlardır. Düşük ücret almaları, sigortasız bir şekilde çalışmaları, belli bir güvencelerinin olmaması, çalıştığı yerde ayrımcılık ve hakarete uğramaları, ücretlerini zamanında almamaları, anlaştığı maaştan daha düşük bir maaşla çalıştırmaları karşılaştıkları olumsuzluklardandır (Mutlu vd., 2018).

Tekstil sektöründe kayıt dışı çalıştırılan Suriyeli göçmenler daha ucuz bir fiyata çalıştıkları için Türk işçilerin bu sektörde iş bulmaları daha zor hale gelmiştir. İşverenler de daha düşük ücret alan kişileri tercih etmiştir. Bu durum ülke ekonomisine olumsuz bir etki yaratmıştır (Mutlu vd., 2018).

Tekstil sektöründe çalıştırılan Suriyeli işçilerin yaşadıkları zorlukları daha yakından görmek için “Ekmek ve Gül” adlı internet sitesinde yer alan “Suriyeli Tekstil İşçileri Anlatıyor” isimli videoyu ele almak gerekir. Beş yıldır Türkiye’de olan ve tekstil sektöründe çalışan iki kadınla yapılan röportajda kadınların ortacı ve temizlik görevlisi olarak çalıştığı görülmektedir. Haftalık 200 TL aldıklarını belirtmişlerdir. Aynı işi yapmalarına rağmen Türk çalışanların bizden daha fazla ücret aldıklarını söyleyen kadınlar, iş verenleri ile konuşup zam istediklerini dile getirmişlerdir. İş yerlerinde yemek verilmediğini ve bu durumdan şikayetçi olduklarını söylemişlerdir. Çok zor geçindiklerini ve Suriye’de savaş biterse geri dönmek istediklerini belirten Suriyeli kadınlar, iş verenlerin iş yerlerinde Suriyelilere bağırıldığını, Türklere ise bağırılmadığını belirtmiştir. Başka bir işte çalışmayı düşünmeyen iki kadın, Türk vatandaşlığı almak ister miydiniz sorusuna ise “hayır” yanıtını vermiştir (Şahin Koç, 2017).

#### 4. GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURIYELİ VATANDAŞLARIN İŞ FIRSATLARININ DESTEKLENMESİ PROJESİ

Yapılan bu proje 6 Aralık 2018-31 Aralık 2022 tarihleri arasında geçerlidir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ulusal kamu kurumları ve sosyal ortaklar ile Uluslararası Çalışma Örgütü bu projenin destekçileridir. İş gücü alanında yeni istihdam sağlamak, kişilerin becerilerini geliştirmek ve kayıtlı Suriyeli işçilerin sayılarını arttırmak amaçlardandır. Aynı zamanda bu

proje kadınlara yeni iş olanakları sunmaktadır. Projenin hedeflerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kayıtlı iş gücünü arttırmak
- Kamu istihdam hizmetlerinin etkili ve verimli olmaları için destek sağlamak
- İş başı eğitimleri verilerek kişilerin becerilerini geliştirip piyasadaki uyumunu kolaylaştırmak.

Bu projeden toplam 2800 kişi yararlanacaktır. Projenin uygulanacağı iller ise: Ankara, Bursa, Adana, Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Konya ve Mersin'dir. Projenin finansmanı ise Alman Kalkınma Bankası (KfW) Alman Federal Cumhuriyeti'dir (Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 2019).

## 5. NİTELİKLİ SURİYELİ GÖÇMENLERE VATANDAŞLIK VERİLMESİ

Göçmenleri ilgilendiren ve çok büyük önem arz eden diğer bir konu da vatandaşlık statüsüdür. Türkiye'ye göç ettikten sonra kendi işini devam ettiren veya burada iş kuran vasıflı göçmenler vatandaşlık almak için çaba göstermişlerdir. Bu kişiler vatandaşlık alma konusunda avantajlıdır. Bunun sonucunda İl Göç İdaresi, Milli İstihbarat Teşkilâtı, Emniyet Birimleri ve İç İşleri Bakanlığı'nın detaylı olarak incelemeleri sonucunda 7 bin eğitilmiş ve meslek sahibi Suriyeliye vatandaşlık verilmiştir. Mesleklerini öğretmen veya doktor olarak devam ettiren kişilere öncelik tanınmıştır.

Bir Youtube röportajında Suriye'den gelip Türk vatandaşlığını alan "Hele" isimli bir kişi röportajında şu açıklamalarda bulunmuştur: "Bir ay önce yeni kimliğimi aldım. Gurur duyuyorum. Recep Tayyip Erdoğan'a çok teşekkür ediyorum. Bundan sonra yeni bir görevimiz var." Röportajın devamında spikerin "Siz hangi kısımdasınız? Başvuru mu yaptınız yoksa arandınız mı?" sorusuna ise şu şekilde yanıt vermiştir: "Ben başvuru yapmadım. Onlar, herhalde tabi ki araştırdılar. Çok iyi araştırma yaptılar. Eğitilmiş bir insan ya da iyi bir insanlar seçtiler, verdiler." Spiker daha sonra ki "Peki, mutlu musunuz, ne hissediyorsunuz" sorusuna ise "gurur duyuyorum" yanıtını vermiştir. Suriye'de Fransızca öğretmenliği olan Hele Hanım dört dil bilmektedir. Türkçeyi ana dili gibi konuşan Hele, Türkiye'de Fransızca öğretmenliğini yapmadığını, geçici eğitim merkezinde Suriyeli çocuklara Türkçe öğretmenliği yaptığını dile

getirmiştir. Beş yıldır Türkiye’de ikamet etmekte olan Hele’nin dört çocuğu vardır ve çocuklarına da Türk vatandaşlığı verilmiştir (Öztürk, 2017).

İç İşleri Bakanı Süleyman Soylu’nun 30 Aralık 2019 tarihinde medya kuruluşlarına verdiği röportajda “Çocuklar dahil olmak üzere 110 bin Suriyeliye vatandaşlık verilmiştir.” ifadelerini kullanmıştır. Vatandaşlık verilen kişilerin 53 bini yetişkin, 57 bin kişi ise 18 yaş altındadır. Türk vatandaşlığını hak kazanan kişilerin meslekleri ise genel olarak öğretmen, mühendis, doktor ve kendi mesleğini kurabilecek kişilerden oluşmaktadır (Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2022).

## 6. ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRMESİ

### 6.1. Araştırma Hakkında Genel Bilgi

Nur M. Üstündağ’ın 2019 yılında yazdığı “Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri” adlı yüksek lisans tezi bu bölümde değerlendirilmiştir. Görüşmeler toplam 27 kişiyle yapılmıştır. Bunların 11’i kadın, 16’sı erkektir. İstanbul’da yapılan bu görüşmeler genel olarak iş çıkışlarında veya katılımcıların istedikleri yerlerde yapılmıştır. Yaptığım değerlendirmedeyse 8 katılımcı ele alınmaktadır. Bu katılımcıların 2’si kadın 6’sı erkektir. Tabloda yer alan isimler kişilerin gerçek isimleridir.

Yapılan bu nitel araştırma örneği, Suriyeli nitelikli göçmen katılımcılar hakkında bizlere bilgiler vermektedir. Türkiye’de yaşadıkları deneyimler, Suriye’nin hangi şehirden hangi yıl geldikleri, Suriye’de yaptıkları mesleklerine devam edip etmedikleri, aldıkları ücretleri ve dil becerileri gibi konular incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda ise katılımcıların yaşı ve eğitim düzeyleri verilmiştir. Birbirlerinden farklı yaşlarda farklı eğitimler almış olan katılımcılar çalışmaya dâhil olmuşlardır. İlerleyen bölümlerde bu nitelikli göçmenlerin aldıkları eğitim üzerine yaptıkları mesleklerin ne olduğunu göreceğiz.

Tablo 1. Katılımcılarla İlgili Temel Bilgiler

| Katılımcılar | Yaş | Eğitim                    |
|--------------|-----|---------------------------|
| Abdal        | 30  | İngiliz Dili ve Edebiyatı |
| Bassam       | 27  | İç Mimar                  |
| Nedim        | 32  | Medya                     |
| Amir         | 49  | Matematik Öğretmenliği    |
| Sefa         | 28  | Bilgisayar Mühendisliği   |
| Noya         | 29  | İnşaat Mühendisliği       |
| Şeyma        | 38  | Hukuk/Tercümanlık         |
| Hamid        | 26  | İşletme                   |

Kaynak: Üstündağ, 2019, s. 13-14

## 6.2. Değerlendirilmesi Yapılan Araştırmanın Bulguları

### 6.2.1. Türkiye'ye Geliş

Aşağıdaki tabloda yer alan katılımcıların farklı yıllarda Türkiye'ye geldiklerini görmekteyiz. Suriye'nin hangi şehirden, ne şekilde İstanbul'a geldikleri de tabloda yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Geliş Yılı, Geldikleri Şehir ve Gelme Şekli

| Katılımcılar | Geliş Yılı | Gelinen Şehir | Gelme Şekli |
|--------------|------------|---------------|-------------|
| Abdal        | 2015       | Halep         | Karayolu    |
| Bassam       | 2015       | Halep         | Havayolu    |
| Nedim        | 2014       | Şam           | Havayolu    |
| Amir         | 2016       | Halep         | Karayolu    |
| Sefa         | 2015       | Halep         | Havayolu    |
| Noya         | 2013       | Halep         | Karayolu    |
| Şeyma        | 2015       | Lazkiye       | Havayolu    |
| Hamid        | 2015       | Halep         | Havayolu    |

Kaynak: Üstündağ, 2019, s. 61-62

Tablo 2'de görüldüğü üzere, 2015 yılında bölgedeki çatışmaların şiddetlendiği bir dönemde Türkiye'ye göç dalgası daha fazla olmuştur. Çalışmaya katılanlardan görüşlerine yer verilen bu çalışmada Noya isimli göçmen, Türkiye'ye gelmekten başka çaresi olmadığını şu şekilde dile getiriyor:

2013 yılında geldim ve o zaman pek çok Suriyeli vize olmadan pasaportuyla sınırı geçebiliyordu. Filistinliyim ama Suriye'de doğdum ve vatandaşlık alamadım. Buraya gelmek dışında başka seçeneğim yoktu. Kardeşim Lübnan'a gitmeyi denedi ama olmadı. İlk olarak Antep'e geldim.

Orada 4 yıl kaldım ve çalıştım (Noya, Kadın, 29, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 63).

2015 yılında Halep'ten göç etmek zorunda kalan Abdal ise “Yüksek lisansımı bitirir bitirmez buraya geldim. Askerliği erteletemedim ve orduya katılsam neler olacağını biliyordum. Kardeşim savaşta öldürüldü ve ailem bir çocuğunu daha kaybetmek istemedi.” (Abdal, Erkek, 30, Halep)

Suriye'deyken gazeteci olan Nedim ise savaş yüzünden işsiz kaldığını, iş aramak için önce Lübnan'a gittiğini daha sonra İstanbul'un daha güvenli olacağını düşünüp İstanbul'a göç etmiştir. Nedim Suriye'den ayrılma nedenlerini şöyle ifade ediyor:

Hayatımı değiştirmek istedim. Şam'da başka işlerim vardı; arkadaşlarımla sinema salonumuz, restoranımız vardı. İşimi değiştirmeyi düşünüyordum. Nefret ediyordum gazetecilikten, yalan haberler yayınlıyordum. Devrim başladığında, hayal ettiğim değişimin başladığını hissettim. Birkaç ay sonra bu savaşa dönüştü, kalamadım. Kalabilirdim ama belki zarar görebilirdim bir yazar ya da gazeteci olarak, o yüzden ayrıldım. 2012'de Suriye'den ayrılıp, 2 yıl Lübnan'da çalıştım. Suriye haber ajansı için çalışıyordum, yazmak istediğim şeyleri yazamadım, devam edemedim. Çok korktum durumdan ötürü, bu sebepten ayrıldım (Nedim, Erkek, 32, Şam) (Üstündağ, 2019, s. 61-70).

Bu bölümde göçmenler genellikle hava ve kara yolunu tercih edip İstanbul'a ulaşmışlardır. Zorlu şartlarda yaşadıkları coğrafyayı bırakıp İstanbul gibi kalabalık ve büyük bir şehre gelmişlerdir. Bu durum ilk başta onları zorlamış olsa da hayata tutunmaya çalışmışlardır.

### 6.2.2. Katılımcıların Mesleki Deneyimleri

Göç etmek zorunda kalan kişiler ilk geldikleri dönemde oldukça zor zamanlar yaşamışlardır. Yeni bir dilin getirmiş olduğu sorun, farklı bir kültürün olması ve mesleklerini devam ettirememeleri karşılaştıkları zorluklardandır. Katılımcılar arasında Suriye'de yaptığı mesleği devam ettiren kişiler de vardır. Bunlardan biri olan Nedim medya sektöründe çalışmakta ve görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

Kendimi hep iş ararken buldum. Ama diğer Suriyelileri konuşmamız gerekirse; benim tecrübem, dilim ve diplomam var. Ama Suriyeliler nasıl iş bulur ve ne yapmalılar bilmiyorlar. 1000-1500 liraya çalışıyorlar, iş bulma hayali kuruyorlar. Patron onları kovduğunda kendilerini savunacak hakları olmuyor. İş bulamıyorlar, ekmek bulamıyorlar (Nedim, Erkek, 32, Şam) (Üstündağ, 2019, s. 74).

İngilizce öğretmeni olan ve kendi mesleğini göç ettikten sonra da devam ettiren Abdal, yaptığı açıklamalarda Suriye'den göç eden vatandaşların İngilizce bilmemesinden dolayı iş bulmakta zorlandığını söylemiştir:

Başvuru sırasında bazı okullarda Suriyeli isen o noktada bitiyor, sana cevap verme gereği bile duymuyorlar. Eğer Suriyeliler İngilizce bilmiyorlarsa iş bulmaları oldukça zor. Pek çok mühendis arkadaşım var, ticaret yapıyor ya da fabrikada çalışıyor. Doktoralı bir arkadaşım iş bakıyor, iş bulabilir belki çünkü İngilizce biliyor. Ama çoğu insan mühendislik eğitimi almış ve Arapça biliyor. O zaman burada nasıl iş bulabilirler? Çok zor (Abdal, Erkek, 30, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 74).

Araştırmada yer alan bazı görüşmeciler çalıştıkları işlerini internet sayesinde bulmuşlardır. Bunlardan bir tanesi de Bassam'dır. Bu süreci şu sözlerle dile getirmiştir: "İşi internetten buldum. Bütün şirketler Suriyelileri tercih ediyor çünkü daha düşük maaş ödemek istiyorlar," (Bassam, Erkek, 27, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 71-77).

Suriye'de Hukuk okuyup Avukatlık mesleğinde tecrübeli olan ve aynı zamanda İngilizce tercümanlık bölümünü bitiren Şeyma ise İstanbul'daki iş deneyimlerini şu şekilde dile getirmiştir:

Okullarda bir süre iş aradım. Çünkü bir şirkette ya da başka bir yerde çalışabileceğimi düşünmedim; Türkçe bilmiyordum. İki üniversite diplomam vardı aynı zamanda; avukatım ve İngilizce tercümanlık diplomam vardı. Ama bu alanda çalışabileceğimi düşünmedim ve başvurmadım. Bir reklam gördüm ve bir şirket avukat arıyordu. Başvurdum ve kabul ettiler. Sadece 3 ay çalıştım çünkü şirket Türk şirketi idi ama yönetici Iraklıydı. Orada bir işim yoktu aslında sadece gelip rapor yazmam ve araştırma yapmam gerekiyordu. Maaş da çok düşüktü. Yönetici çok sinirli bir adamdı, bir gün hepimizi birden kovdu. Ben özel sekreteriydim aynı zamanda. Yarın maaşlarınızı almaya gelin demişti ve o gün özür diledi, sinirliydim dedi; lütfen işlerinize geri dönün dedi. Ama

ben bu şekilde çalışmayı sevmiyorum. Arkadaşlarım bana daha iyi bir iş bulabileceğimi söyledi, maaşı daha iyi olan (Şeyma, Kadın, 38, Lazkiye).

### 6.2.3. Diploma Denkliği ve Dil Sorunları

Suriye’de üniversite eğitimi tamamlamış olan katılımcıların ortak sorunlarından birisi de diploma denkliği sorunudur. Bu konuda göçmenlerin Yükseköğretim Kurulu Tanıma ve Denklik Hizmetleri Başkanlığı’na gerekli belgeleri teslim etmeleri istenir. Geçici koruma kimlik kartları, eğitim bilgilerini içeren beyan formu ve alanında yaptığı çalışmaları belgeleyen kişiler kolaylıkla denklik alabilmektedir. Belgelerin eksiksiz ve onaylı bir şekilde Yükseköğretim Kurulu’na birinci elden teslim edilmesi zorunludur (Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 2018).

Katılımcılar arasında denklik işlemleri için Ankara’ya gitmeyen ve sürecin uzun bir süreç olduğunu iddia eden kişiler de bulunmaktadır. Henüz diploma denkliği bulunmayan ve bunun için uğraşan Bassam yaşadığı zorlukları şu sözlerle dile getirmektedir:

Suriyeliler aldıkları eğitime göre iş bulamayınca ya satışta ya çağrı merkezinde çalışıyorlar. İşsiz kalmayabilirim ama çıkarılınca aynı işi bulmak zor. Diploma denkliği yapıyorum, ondan sonra olursa mimarlar odasına katılabilirim. O zaman benim imza yetkim olabilir mesela. O zaman daha iyi bir iş bulabilirim (Bassam, Erkek, 27, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 81).

Suriyeli nitelikli göçmenlerin karşılaştığı bir diğer sorun da dil problemidir. Türkçe ve İngilizceyi yeteri düzeyde konuşamayan Suriyeli göçmenler eğitilmiş olmalarına rağmen fabrikalarda veya günü birlik işlerde çalışmaktadır. Mesleklerini bu yüzden devam ettirememişlerdir. İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olan ve uluslararası düzeyde geçerliliği bulunan CELTA (Certificate in English Language Teaching to Adults) belgesine sahip olan Abdal şu açıklamalarda bulunmuştur: “Yüksek lisansım bana burada öncelik tanıdı. İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunu çok arkadaşım var ama eğer sertifikanız yoksa öğretmen olarak çalışamazsınız. Çoğu o yüzden burada çalışmadı” (Abdal, Erkek, 30, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 80-87).

Aşağıda gösterilen tabloda katılımcıların anadillerinin ne olduğunu ve Türkçe ve İngilizceyi ne düzeyde bildiklerini göstermektedir.

**Tablo 3. Katılımcıların Anadilleri ve Türkçe-İngilizce Becerileri**

| Katılımcılar | Anadil | Türkçe | İngilizce |
|--------------|--------|--------|-----------|
| Abdal        | Arapça | Orta   | İyi       |
| Bassam       | Arapça | İyi    | İyi       |
| Nedim        | Arapça | Orta   | İyi       |
| Amir         | Arapça | Az     | Az        |
| Sefa         | Arapça | Orta   | Az        |
| Noya         | Arapça | Az     | İyi       |
| Şeyma        | Arapça | Az     | İyi       |
| Hamid        | Arapça | İyi    | İyi       |

**Kaynak:** Üstündağ, 2019, s. 85

#### 6.2.4. Suriye’de ve Türkiye’de Çalıştıkları Alanların Karşılaştırılması

Türkiye’ye göç etmek zorunda kalan nitelikli katılımcılar burada geçimlerini sağlayabilmek için bir işe girmek durumunda kalmışlardır. Bazıları yıllarını verip ilgi duyduğu alanda üniversite okumasına rağmen Türkiye’ye geldikten sonra çeşitli nedenlerden dolayı mesleklerine devam edememişlerdir. Bazıları ise mesleklerindeki deneyimler, dil becerilerinin iyi olması ve alanında nitelikli kişiler olması sebebiyle iş bulmakta zorlanmamışlardır. Aşağıda verilen tabloda katılımcıların Suriye’de meslekleri ve Türkiye’ye geldikten sonra yaptıkları meslekleri görmektediriz.

**Tablo 4. Katılımcıların Yaptıkları Meslekler**

| Katılımcılar | Suriye’de Mezun Olduğu Bölüm | Türkiye’deki Mesleği   |
|--------------|------------------------------|------------------------|
| Abdal        | Öğretmenlik (Üniversite)     | Öğretmen (Dil Merkezi) |
| Bassam       | İç Mimar                     | İç Mimar               |
| Nedim        | Gazeteci                     | Gazeteci               |
| Amir         | Matematik Öğretmeni          | İşsiz                  |
| Sefa         | Bilgisayar Mühendisi         | Bilgisayar Mühendisi   |
| Noya         | İnşaat Mühendisi             | Teknik Ofis Sorumlusu  |
| Şeyma        | Hukuk/İngilizce Öğretmenliği | Ofis Yöneticisi        |
| Hamid        | İşletme                      | İşletmeci/Eğitimci     |

**Kaynak:** Üstündağ, 2019, s. 89

İngilizce Öğretmeni olan Abdal, Türkiye’ye geldikten sonra yaşadığı deneyimlerini şu şekilde aktarmıştır:

Suriye’de öğretmen olarak çalışıyordum. Bu yüksek lisansı yaparsanız herkes iş için sizi arar. Bu çok önemliydi ve öğretmenler için en iyiydi

eğer doktoranız yoksa. Suriye’de çok iyi 5 dil enstitüsü vardı ve ben ikisinde çalıştım. Hocam Halep Üniversite’sinde çalışmam için teklifte bulunmuştu ama Türkiye’ye gelmek zorunda kaldım. Tecrübem, pek çok sertifikam vardı ve dilim iyiydi. Çoğunlukla işi aldım. Görüşmesine gittiğim ve işi alamadığım hiç olmadı. Yüksek lisansım bana öncelik tanıdı. Tez yoktu ve 20 ders vardı ama tez yazanlardan daha iyiydik. En iyi yüksek lisans programlarından biriydi (Abdal, Erkek, 30, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 89).

Suriye’de İşletme bölümünü bitiren ve iş tecrübesi olan Hamid, İstanbul’daki Suriyeli vatandaşlara çeşitli eğitimler vermektedir.

Hem eğitimci hem insan kaynakları gönüllüsüyüm. Hem Suriyeli hem Suriyeli olmayan insanlarla çalışıyoruz. Burada kurduğumuz merkezde öğrenciler kitap okumaya, araştırma yapmaya geliyorlar. Bunların dışında Türkler ve Araplar arasında ortak etkinlikler yaptık. Bunları duyurularını yapıyoruz (Hamid, Erkek, 26, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 88-95).

### 6.2.5. Gelir Düzeyleri

Katılımcıların aldıkları maaşlar yaptıkları işlere göre değişiklik göstermektedir. Alanında deneyimli ve tecrübeli kişiler daha yüksek maaş alır.

**Tablo 5. Katılımcıların Ekonomik Durumları**

| Katılımcılar | Maaş       | Yaşanılan Yer | İş yeri        |
|--------------|------------|---------------|----------------|
| Abdal        | 3500 TL    | Tuzla         | Beyoğlu        |
| Bassam       | 4000 TL    | Avcılar       | Avcılar        |
| Nedim        | 1500 Dolar | Beyoğlu       | Serbest Meslek |
| Amir         | İşsiz      | Sultanbeyli   | Serbest Meslek |
| Sefa         | 1500 TL    | Eyüp          | Serbest Meslek |
| Noya         | 2000 Dolar | Beyoğlu       | Serbest Meslek |
| Şeyma        | 2300 TL    | Kirazlı       | Yenibosna      |
| Hamid        | 2000 TL    | Esenler       | Eyüp           |

**Kaynak:** Üstündağ, 2019, s. 100

Girdiği işte ilk başlarda zorluklar çeken ve sigortasız bir şekilde çalışan Bassam yaşadığı zorlukları şöyle dile getiriyor:

Aldığım diplomayla çalışmamam için bir taahhütname imzalamam gerekiyordu. Çalıştığım şirket beni bu diplomayla çalıştırmamak için hazırlamış. Çalışma iznim müşteri temsilcisi gibi bir çalışma izniydi. Yabancı mimar için SGK çok yüksek olacağı için yapmadılar yani. İlk

başta almıyordum ama şu an Türkiyelilerle aynı ücreti alıyorum. Param yetiyor ama Suriye'deki gibi değil. Suriye'de kira vermiyorduk, burada kiramız 1000 lira (Bassam, Erkek, 27, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 101).

Sefa ise yaşadığı yüksek sigorta ücretlerinden dolayı zorluk çektiğini belirtmiştir ve şu ifadeleri kullanmıştır:

Şu an 3 şirkette freelance olarak çalışmaya başladım ama esas olarak iki şirketteyim denilebilir. Birine ayda bir, diğerine haftada bir kez gidiyorum. Türkiye'ye geldiğim zaman kazandığım parayla aynı parayı kazanıyorum ama daha az çalışıyorum. İyi de değil kötü de değil (Sefa, Erkek, 28, Halep) (Üstündağ, 2019, s. 100-105).

## SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Göç olgusu insanlık tarihinin her döneminde var olan bir durumdur. Farklı sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere göç eden insanlar oraya adapte olup yaşamlarını sürdürmeye çalışmışlardır. Göç alan ülkeler göçmenlere karşı kendi politikalarını oluşturmuşlardır. Yakın zamanda Suriye'den göç eden milyonlarca kişiyi ağırlayan Türkiye ise göçmenler için birçok politika geliştirmiştir. İstihdam, sağlık, barınma, eğitim ve vatandaşlık konularında birçok düzenleme yapılmıştır. Göçmenlerin ülke içine entegrasyonu sağlanmaya çalışılmıştır ancak göç ettiği ülkenin vatandaşlarıyla aynı statü hakkına sahip olamamışlardır. Bu çalışmada özellikle istihdam alanında göçmenlere yönelik yapılan politikalar değerlendirilmiştir. Göçmenlerin kendi işlerini Türkiye'ye geldikten sonra da devam ettirebilmesi için programlar geliştirilmiştir. Aynı zamanda kişilerin dil becerileri, alanındaki deneyimler vb. faktörler iş bulmaları açısından etkili olmuştur. Suriye'de lisans eğitimini tamamlayıp Türkiye'de yaşadığı şehirde kendi alanında çalışan nitelikli göçmenlerde ülke içine entegre olmuşlardır. Hem meslek sahibi hem de nitelikli olan göçmenler detaylıca araştırılıp kendilerine Türk vatandaşlığı verilmiştir. Türkiye'nin yaptığı bu politikalar göçmenlerin emek piyasasına karşı daha uyumlu bir hale getirmiştir. Bu uyum sosyal hayatta etkisini göstermiştir. Çalışmanın son bölümünde nitel araştırma olarak tasarlanan Nur M. Üstündağ'ın yüksek lisans tez çalışması değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede görüldüğü üzere, görüşme yapılan kişilerin bazıları kendi mesleğini yapamıyor olsa da çalıştıkları işten ve kazandıkları paradan memnundurlar. Ekonomik olarak uyum içerisinde

çalışan Suriyeli göçmenler, mesleklerini devam ettirdikleri sürece sosyal yaşantıları da uyum içerisinde geçecektir.

## KAYNAKÇA

- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma*. Efil Yayınevi.
- Mutlu, P., Mısırlı, K. Y., Kahveci, M., Akyol, A. E., Erol, E., Gümüştan, İ., Pınar, E. ve Salman, C. (2018). *Suriyeli Göçmen İşçilerin İstanbul Ölçeğinde Tekstil Sektörü Emek Piyasasına Eklemlenmeleri ve Etkileri*. 56, 27-75. <https://www.calismatoplum.org/makale/suriyeli-gocmen-iscilerin-istanbul-olceginde-tekstil-sektoru-emek-piyasasına-eklemlenmeleri-ve-etkileri>.
- Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. (2022, Mart 24). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. 12 Nisan 2022 tarihinde [https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAiA2O39BRBJEiwApB2lkkLiqsqVpdsrliz46JNNuBZrdClvdfHCe32CTfq7\\_kpO4qEZa25G6h0Cza4QAvD\\_BwE](https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAiA2O39BRBJEiwApB2lkkLiqsqVpdsrliz46JNNuBZrdClvdfHCe32CTfq7_kpO4qEZa25G6h0Cza4QAvD_BwE) adresinden erişildi.
- Öztürk, F. (2017, Eylül 10). *Eğitimli Suriyelilere Türk Vatandaşlığı Veriliyor*. 21 Haziran 2020 tarihinde [https://www.youtube.com/watch?v=7HtDX6J7ViA\\_\\_](https://www.youtube.com/watch?v=7HtDX6J7ViA__) adresinden erişildi.
- Şahin Koç, F. (2017, Mayıs 11). *Suriyeli tekstil işçileri anlatıyor*. 24 Haziran 2020 tarihinde <https://ekmekvegul.net/gundem/suriyeli-tekstil-iscileri-anlatiyor> adresinden erişildi.
- Taş, H. Y. ve Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*. 7(17), 36-54.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). (2016, Nisan 21). *ILO saha çalışmaları kapsamında Suriyeli mülteciler mesleki eğitim sertifikalarını aldı*. 22 Haziran 2020 tarihinde [https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS\\_473289/lang--tr/index.htm\\_\\_](https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_473289/lang--tr/index.htm__) adresinden erişildi.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). (2019, Haziran 18). *Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları İçin İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi*. 22 Haziran 2020 tarihinde [https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS\\_710956/lang--tr/index.htm](https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_710956/lang--tr/index.htm) adresinden erişildi.
- Üstündağ, N. M. (2019). *Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2018, Şubat 6). *Ülkelerinde Savaş, İşgal veya İlhak Koşulları Bulunan Kişiler İçin Tanıma ve Denklik Başvuru Süreçleri*. 22 Haziran 2020 tarihinde [https://denklik.yok.gov.tr/multeciler\\_adresinden](https://denklik.yok.gov.tr/multeciler_adresinden) erişildi.